

YAZILI ANLATIM TÜRLERİ (EDEBÎ TÜRLER)



İÇİNDEKİLER

- Hikâye ve Roman Türünün Ortaya Çıkışı
- Hikâye Türünün Genel Özellikleri
- Roman Türünün Genel Özellikleri



HEDEFLER

- Bu üniteyi çalıştıktan sonra;
 - Hikâye türünün gelişim sürecini öğrenebilecek,
 - Roman türünün gelişim sürecini açıklayabilecek,
 - Hikâye türünün genel özelliklerini kavrayabilecek,
 - Roman türünün genel özellikleri hakkında bilgi sahibi olabileceksiniz.

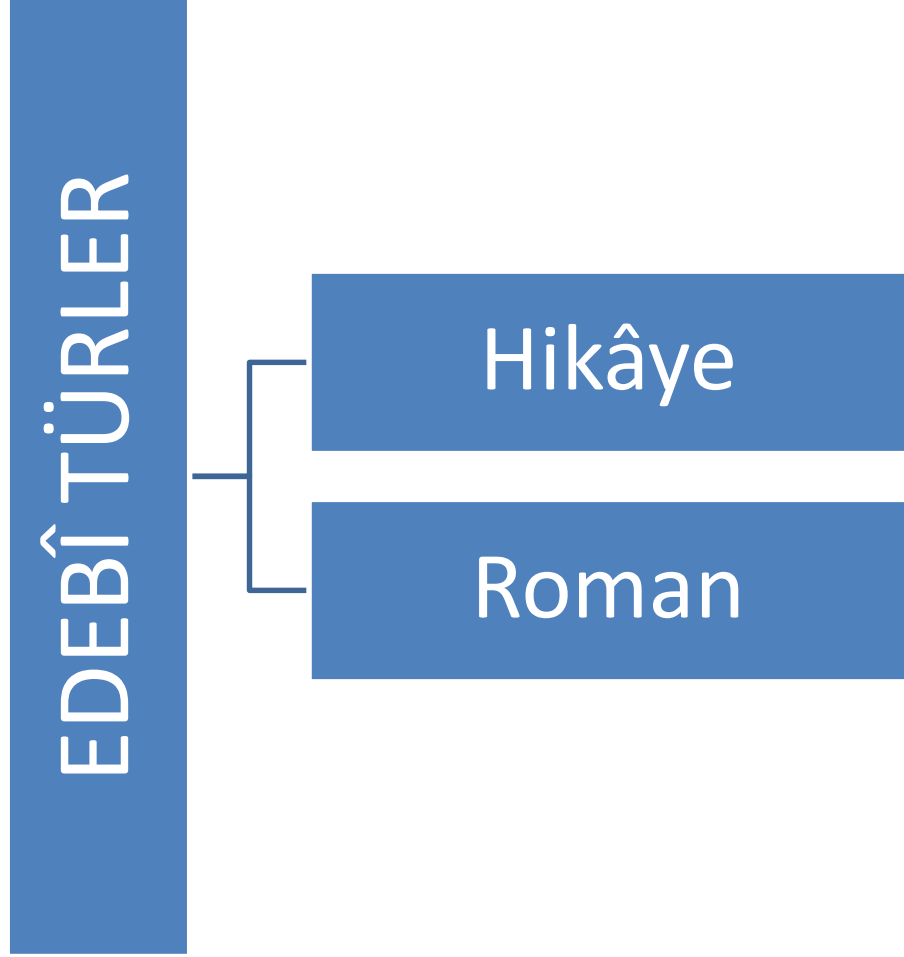


Atatürk Üniversitesi
Açıköğretim Fakültesi

TÜRK DİLİ II

Doç. Dr.
Bahadır GÜCÜYETER

ÜNİTE 7



GİRİŞ

İnsan, doğası gereği kendini anlatma ve çevresiyle iletişim kurma ihtiyacı duyar. En ilkel kabile yaşamı sürenden en modern toplumda yaşayana kadar bu durum değişmez. Değişen sadece iletişimi gerçekleştirmedeki yöntemlerdir.

İnsanoğlu var olduğundan beri kendini, yaşadıklarını ve hayallerini anlatma arzusu içinde olmuştur. Bu arzu, zaman içerisinde farklı formlarda kendini göstermiştir. Bu formlar içinde en çok kullanılanı ve dikkat çekenini ise edebiyattır. “Dünyanın neresinde yaşarsa yaşasın, insanın sevinci, korkusu, açlığı, tokluğu, zenginliği, fakirliği, cimriliği, cömertliği, hırsı, hasedi, kını, sahip olma duygusu, var olma özlemi, istekleri, mecbur oluşları... edebiyatın malzemesini oluşturur” (Uçan, 2003).

Edebiyatın malzemesi insan, kullandığı araç ise insanoğlunun sahip olduğu en önemli unsurlardan olan dildir. Dil o kadar geniş bir alanı kapsar ki, edebiyatın sınırları da bir noktada belirsizleşir. Bunun bir sonucu olarak da ilkçağlardan başlayarak günümüze kadar süregelen “Edebiyat güzel sanatların bir kolu mudur?”, “Edebî eserler toplumsal mı yoksa bireysel midir?”, “Edebî eserler salt gerçekliği mi yoksa ideal olanı mı yansıtmalıdır?” gibi sorularla sıkça karşılaşmaktadır. Bu durumun en önemli sebebi de edebiyatın kullandığı malzeme olan “dil”dir.

Dil, her ne kadar insan topluluklarının ortak ifade aracı olarak tanımlansa da edebiyatçıların kaleminde ve üslubunda zenginleşerek farklı boyutlara taşınır. Edebiyatçılar, tabiattaki sesleri kullanarak besteler yapan müzisyenler, renkleri ve çizgileri bir araya getirerek duyguları resimlere dönüştüren ressamlar ve taş, çamur gibi malzemeleri kullanarak onları sanat eserine çeviren heykeltıraşlar gibi dil malzemesini kullanarak dili söze, sözü ise edebî esere dönüştürürler.



Dil, her ne kadar insan topluluklarının ortak ifade aracı olarak tanımlansa da edebiyatçıların kaleminde ve üslubunda zenginleşerek farklı boyutlara taşınır.

EDEBÎ TÜRLER

Hikâye ve Roman Türünün Ortaya Çıkışı

“Edebiyat, malzemesi toplumdaki bireylerin duygu ve düşüncelerini ifade etmelerini sağlayan dildir. Bu yönüyle edebiyat bireyin ve toplumun duygu ve düşüncelerinin yansımasıdır. Üzerinde durulması gereken asıl husus, insanın niçin edebiyata ihtiyaç duyduğu ve edebiyatın niçin var olduğudur. İnsan, çeşitli şekillerde kendini gerçekleştirmenin yollarını arar. İnsan kendini gerçekleştirme ve kalıcı olma endişesinde olan bir varlıktır. Kalıcı olmanın ve iz bırakmanın en önemli yollarından biri de sanat eseri vücuda getirmektir. *İnsanoğlu diğer sanatlardan farklı olarak, çok daha farklı bir malzeme ile eser oluşturmanın yolunu keşfetmiştir. Bu malzeme “dil”dir.* Sonuçta insanoğlu, somut dünyanın içinde bir de dil denen soyut bir âlemde yaşamaktadır. İnsan ruhunun açlığını bu yönden gideren ve “Bugün çok zengin ve karmaşık türler gösteren edebiyatta, esasta nazım ve nesir olmak üzere şekle dayanan iki temel yapı vardır. İlk edebî metinlerin bütün dünya edebiyatlarında nazım olduğu kabul edilmiş bir gerçektir. Her milletin ve kavmin bilinen en eski edebî mahsulleri destanlardır. Bunlar da genel anlamıyla nazım (şiiir) karakterindedir. Ayrıca Batı edebiyatında klasik devir büyük nispette nazım üzerine

kurulmuştur. Türk edebiyatında da Tanzimat'a kadar lirik olsun, hikemî veya didaktik olsun, her konuda ve değişik türlerde verilmiş edebî mahsullerin hemen tamamına yakın kısmı için nazım demek yanlış olmaz”(Okay, 1994).

Bu sebeple nazım, genel olarak nesre göre daha geniş bir yayılma alanı bulmuş ve nazım üzerine yapılan çalışmalar bir hayli yer tutmuştur. Tür olarak geçmişî çok da uzağa gitmeyen roman ve hikâye için böyle bir durumdan söz etmek mümkün değildir. Genel olarak bu iki yeni tür küçümsenmiş ve şiirin yanında hiçbir sanat değeri olmadığı düşünölmüştür.

Oysaki *roman ve hikâye zaman içerisinde önce bir insanın hafızasından ve hayal dünyasından taşarak genelleşmiş, bir toplumun hafızası ve hayal dünyasına dönüşmüştür*. Randall W. Lowell “Bizi Biz Yapan Hikâyeler” isimli kitabında hikâye etmenin ne kadar önemli olduğunu şu şekilde vurgulanmıştır: “İnsanlar bir hikâye koleksiyonu” ya da “hikâyeler ambarı”dır. “Bir ömür boyu hikâyeler biriktirir ve fırsat bulduklarında uygun hikâyeyi seçerek anlatırlar. Aslında zekâyı tanımlayan da budur. Zekâ doğru zamanda doğru hikâyeyi anlatma yeteneğidir. Buna göre bu zekânın dayandığı bilgi aslında yüz binlerce hikâyenin bir koleksiyonudur. Aslında belki de, hikâye olarak kodlanmamış hiçbir bilgi yoktur.”(Lowell, 1999). Önceleri hikâye etme yöntemi olarak tercih edilen, nazım türlerinin sınırlayıcılığından kendilerini kurtaracak daha etkili bir anlatım aracı arayan sanatçılar için hikâye ve roman bir çıkış noktası teşkil etmiştir. Gittikçe karmaşıklaşan modern hayat da böyle bir değişimi zorunlu hâle getirmiştir.

“Edebî bir hikâye çeşidi olan roman, XVIII. yüzyılın başında felsefede realizm (gerçekçilik) ile başlamıştır”(Kantarciöglü, 2008). Özellikle Rönesans dönemi sonrasında güçlenen burjuvazi ile birlikte “romans”tan romana geçiş biraz daha hız kazanmıştır. “Romans ve destan, Eflatun ve Aristo’nun idealist felsefelerinin gerçek anlayışı üzerine inşa edilmiş, zaman ve mekâna göre değişmeyen evrensel insan tecrübesi ve değerleri üzerine kurulmuş iki önemli edebî çeşittir. Bir burjuva destanı olan roman ise, klasik destandaki komik ve trajik unsurları, zaman ve mekâna göre değişen insan tecrübesine bağlı sosyal değerler olarak sunar (Kantarciöglü, 2004).



Edebî bir hikâye çeşidi olan roman, XVIII. yüzyılın başında felsefede realizm (gerçekçilik) ile başlamıştır.

Hikâye Türünün Genel Özellikleri

Hikâye, insanoğlunun anlama ve anlatma ihtiyacını karşılamak üzere ortaya çıkmış bir türdür. Masal, destan ve efsane gibi öncü türler edebiyat alanında görülse de modern anlamda hikâye (öykü) türünün ortaya çıkışı, yaklaşık iki yüz elli yıl öncesine dayanmaktadır. Edebiyat kaynaklarında hikâye genel olarak “yaşanmış ya da yaşanması muhtemel olayların veya durumların, gerçeğe yakın bir şekilde tasarlanarak bir plan çerçevesinde anlatılması” şeklinde tanımlanmaktadır. Her hikâyenin bir konusu vardır ve hayatta karşılaşılabilecek her olay ya da durum hikâyenin konusu olabilir. Burada asıl husus, hikâyedeki olayların ya da durumların bir zamana ve mekâna bağlanarak anlatılmasıdır.

Hikâyeyi oluşturan unsurlar; olay örgüsü, kişiler (şahıs kadrosu), zaman, mekân (yer), anlatıcı, bakış açısı ve çatışmadır. Bu unsurların özelliklerini kısaca açıklayacak olursak:



Meydana gelen olayların olay örgüsünün meydana getirebilmesi için birbirlerine sebep-sonuç ilişkisi ile bağlanması gereklidir.

Olay Örgüsü: Metindeki kişiler arasında meydana gelen ilişkiler ya da kahramanın iç çatışmaları sonucu ortaya çıkan olayların ya da durumların oluşturduğu bütüne olay örgüsü denir. Meydana gelen olayların olay örgüsünü meydana getirebilmesi için birbirlerine sebep-sonuç ilişkisi ile bağlanması gereklidir. Yani “Ali hızlı araba sürdü.” ve “Ali kaza yaptı.” ifadeleri tek başlarına birer durum ve olaya işaret eder. Ancak “Ali hızlı araba sürdüğü için kaza yaptı.” ifadesi artık bir olay örgüsüne işaret etmektedir.

Kişiler (Şahıs Kadrosu): Yazarın tasarrufuyla anlatıya katılan varlıkların tümü, kişileri yani şahıs kadrosunu oluşturur. Hikâyedeki olaylar veya durumlar kişilerden hareketle ve onların etrafında anlatılır. Bu yüzden kişilerin taşıdıkları özelliklerin ve günlük hayatta temsil ettikleri statülerin tanınması, hikâyelerin tam anlamıyla anlaşılması için gereklidir. Hikâye içinde yer alan kişiler, olaylara ve durumlara karşı verdikleri tepkiler ve davranışları göz önünde bulundurularak tip ve karakter şeklinde iki grupta değerlendirilir. Her durumda benzer davranışlar sergileyen ve okuyucuyu şaşırtmayan kişiler “tip” olarak adlandırılır. Eserlerde karşımıza çıkan “cimri tipi”, “sevimsiz üvey anne tipi” bu kapsamda değerlendirilir. Karakter ise okuyucunun davranışlarını kestiremediği kişiler olarak ifade edilebilir.

Zaman: Hikâyede zaman, olayın ya da durumun geçtiği veya geçeceği süre, vakit şeklinde tanımlanabilir. Yazar hikâyesinde zamanı istediği gibi kullanabilir. Hikâye yazarı zamanı kurgularken geri dönüşler, ileri sıçrayışlar, zamanı hızlandırma ve yavaşlatma gibi pek çok unsurdan yararlanabilir.

Mekân: Roman, hikâye, tiyatro gibi olaya dayalı anlatımlarda, olayın ya da olayların geçtiği yerdir. Bazı eserlerde mekânın şahıslar üzerinde bıraktığı etki son derece önemlidir. Bu tür eserlerde mekânın kişilikler üzerinde bıraktığı etki üzerinde oldukça fazla durulur. Hikâyelerde kullanılan mekânlar genel olarak, açık veya kapalı mekânlar olarak sınıflandırılabilir. Başarılı hikâyelerde mekân, eserdeki atmosferi tamamlayan önemli bir unsurdur.

Anlatıcı ve Bakış Açısı: Kurmaca metinde yazarın sözünü emanet ettiği, anlatma işini yerine getiren, hikâyeyi okuyucuya sunan kişiye anlatıcı, anlatıcının konumlandığı yere de bakış açısı denir. Hikâyelerde kullanılan anlatıcı ve bakış açıları şu şekilde sıralanabilir:

- Anlatımda şahısların psikolojik durumları ve içlerinden geçirdikleri düşünceler gibi gözlenmesi mümkün olmayan durumlar da dâhil olmak üzere, her şeyin görülüp aktarıldığı konum “*hakim (ilahi) bakış açısı*”dır.
- Olayların ya da durumların bizzat yaşayan kişi tarafından anlatıldığı konum “*kahraman anlatıcının bakış açısı*”dır.
- Olayların sadece görünen kısımlarının olaylara dâhil olmayan bir kişi tarafından anlatıldığı konum ise “*gözlemci bakış açısı*”dır.

Anlatıcı ise I. tekil şahıs (ben) anlatıcı, II. tekil/çoğul (sen/siz) anlatıcı ve III. tekil şahıs (o) anlatıcı şeklinde sınıflandırılabilir.

Çatışma: Bir hikâye içerisindeki güçlerin karşı karşıya gelmesiyle oluşan duruma çatışma denir. Hikâyelerde genel olarak dört tür çatışma vardır. Bunların ilki Tabiat ile kişiler arasında çatışma, ikincisi toplum ile kişiler arasında çatışma, üçüncüsü kişiler arasındaki çatışmalar, dördüncüsü ise kişilerin kendi iç çatışmasıdır.

Hikâyede ele alınan düşünce olay ya da durum **konu** olarak adlandırılır. Konu, hikâyede işlenen sorunun özünü teşkil eder ve somut birtakım olay ya da durumlara dayanır.

Hikâyede **tema**, sanatçıyı yazmaya yönelten ana duygudur. Hikâyenin konusunun somut bir karşılığı olmasına karşın temanın karşılığı soyuttur. Hikâyede tema, daha genel bir kavrama işaret ederken konunun ise kapsamı daha dardır. Örnek vermek gerekirse vatan sevgisi hikâyede temaya karşılık gelirken bir kişinin ya da grubun vatan savunmasında başından geçenler ise konuya karşılık gelir.

Hikâyeler konularına göre "olay hikâyesi" (Maupassant tarzı hikâye) ve "durum hikâyesi" (Çehov tarzı hikâye) olmak üzere ikiye ayrılır.

Olay Hikâyesi: Kurgusal yapı içerisinde şahıs, zaman ve mekâna bağlı olarak olayların ön plana çıkarıldığı hikâye türüdür. Olay hikâyesinin kurucusu Fransız yazar **Guy de Maupassant** olarak kabul edilir. Olay hikâyesinde bir ana olay bir de o olay etrafında gerçekleşen yardımcı olaylar vardır. Türk edebiyatındaki en önemli temsilcileri Ömer Seyfettin, Refik Halit Karay ve Reşat Nuri Güntekin gibi sanatçılardır.

Klasik bir olay hikâyesi; **serim, düğüm, çözüm** bölümlerinden oluşur. Serim bölümü; hikâyedeki ana olayın ve yardımcı olayların (konunun) ortaya konulduğu; buna bağlı olarak da kişilerin tanıtıldığı, yer ve zamanın belirtildiği bölümdür. Düğüm bölümü; gelişen olayların bir ana olay çevresinde toplanıp düğümlendiği, okuyucunun bu ana olayın sonucunun ne olacağını ya da yardımcı olayların ana olayı nasıl etkileyeceğini merak etmeye başladığı bölümdür. Çözüm bölümü ise yardımcı olayların etkisiyle ana olayın çözüme kavuştuğu kısımdır.

"Konu" nun odak noktasına alındığı olay hikâyesi, bu tarzda hikâyeler kaleme alan Fransız yazar Guy de Maupassant'ın adıyla da anılmaktadır. Olay hikâyeleri genel olarak şu özellikleri taşırlar:

- Olayda başlangıç ve son mutlaka belirlidir.
- Olaylarda anlatılan şahıslar konuya uygun olarak seçilir.
- Realist akımda olduğu gibi mekân son derece önemlidir. Mekân tasvirleri, bu tür hikâyelerde önemli bir yer tutar. Mekânlar aynı zamanda şahıslar üzerinde de etkilidir.
- Anlatımda ayrıntı önemli bir yer tutar.

Aşağıda örnek olarak verilen Guy de Maupassant'ın "Sicim" isimli hikâyesinde olay hikâyesinin özelliklerini görebilirsiniz.



Olay hikâyesinin kurucusu Fransız yazar Guy de Maupassant olarak kabul edilir.



Örnek

•Sicim

- Goderville etrafındaki yollar, kadın erkek akın akın kasabaya inen köylülerle dolu idi. O gün kasabanın meydanında pazar kuruluyordu.
- ... Goderville meydanında karmakarışık bir insan ve hayvan kalabalığı vardı. Öküz boynuzları, zengin köylülerin uzun tüylü yüksek şapkaları, köylü kadınların rengarenk başlıkları kalabalığın üstünde sivriliyordu. İnceli kalınlı birçok sesler sürekli ve vahşi bir gürültü meydana getiriyor; zaman zaman neşeli bir köylünün sağlam göğsünden kopan bir kahkaha, yahut bir duvar kenarına bağlanmış bir ineğin uzun uzun böğürmesi bu gürültüye hâkim oluyordu. Keskin bir ahır, süt, gübre, saman ve ter kokusu etrafa yayılıyordu.
- Breaute köyünden gelen baba Hauchecorne, Goderville'e henüz girmişti. Pazar meydanına doğru yürürken yerde bir sicim parçası gördü. Bütün Normandiyalılar gibi tutumlu bir adam olan baba Houchecorne işe yarayacak bir şeyin yerde bırakılmasına razı olamazdı. Romatizmalı olduğu için, zahmetle eğilerek sicimi aldı. Bu ince ip parçasını büyük bir dikkatle sarmaya hazırlanırken saraç Malandain ustanın, kapısının eşliğinde, kendisine baktığını gördü. Bir zaman evvel bir yular meselesinden dargındılar. Sokağın çamuru içinden bir sicim parçası alırken düşmanı tarafından görülme, baba Hauchecorne'un azametine dokundu. Bulduğunu çabucak gömleğinin altına, sonra da pantolonunun cebine sakladı. Yerde bir şey arıyormuş da bulamıyormuş gibi, bir zaman etrafına bakındı. Sonra, başı önünde, romatizma ağrılarından iki büklüm, pazara doğru gitti. Bitip tükenmek bilmeyen pazarlıklarla çalkalanan gürültücü kalabalığın içine karıştı.
- Köylüler, elleriyle inekleri muayene ediyorlar, aldatılmak korkusuyla perişan ve kararsız, durmadan gidip geliyorlar; gözleri satıcının gözleri içinde, onun hilesini ve hayvanın kusurunu arayarak bir türlü karar veremiyorlardı.
- Köylü kadınlar sepetlerini ayaklarının dibine koymuşlar; ayakları bağlı, korkudan gözleri dönmüş, ibikleri kızarmış tavuklarını, ördeklerini yere sermişlerdi. Verilen fiyatları kuru bir tavır, donuk bir yüzle dinleyerek ilk söyledikleri fiyatta ısrar ediyorlar; yahut istenilen fiyat indirmesine razı olarak ağır ağır uzaklaşan müşteriye sesleniyorlardı:
- -Haydi öyle olsun baba Anthime... Gel bakalım!...
- Bir zaman sonra meydan yavaş yavaş boşalmaya başladı. Kilisenin kulesinde öğle çanı çalınıyor, uzakta oturanlar hanlara dağılıyorlardı.
- Jourdain'in lokantası müşterilerle, geniş avlusu da çeşit çeşit arabalarla dolu idi... Civarın bütün kibar çiftçileri, hancı ve hayvan cambazı Jourdain ustanın lokantasında yemek yerlerdi.
- Tabaklar, elma suyu sürahileri durmadan dolup boşalıyordu. Köylüler işlerinden, alım satımlarından bahsediyorlar, yeni mahsule dair bilgi topluyorlardı. Havalarda sebzeler için iyi gidiyordu ama, ekinler için biraz tatsızdı.
- Birdenbire, lokantanın avlusunda bir trampet sesi işitildi. Birkaç kayıtsızdan başka, bütün müşteriler ayağa kalktı; ağızları dolu, peşkirleri ellerinde, kapıya, pencerelere koşular.



Örnek

- Tellal trampete çalmayı bitirdikten sonra, cümlelerini muntazam aralıklarla keserek bağırdı:
- Goderville halkına ve pazara gelen herkese ilan olunur; bu sabah saat dokuzla on arasında, Beuzeville yolu üzerinde, içinde beş yüz frankla bazı iş kâğıtları bulunan kara meşinden bir cüzdan kaybolmuştur. Bulanın belediye dairesine yahut da baba Fortune Houlbreque'e getirmesi rica olunur. Yirmi frank bahşış verilecektir.
- Tellal bunları söyledikten sonra uzaklaştı.
- Lokantada hep bu meseleden bahsedilmeye başlandı; baba Houlbreque'in,
- kaybettiği cüzdanı bulup bulamayacağı ihtimalleri sayılıp döküldü. Yemek bitti. Kahveler içildiği sırada kapıda bir jandarma çavuşu görüldü:
- Breaute köyünden baba Hauchecorne burada mı?
- Masanın öteki ucuna oturmuş olan Baba Hauchecorne yanıt verdi.
- Buradayım.
- Onbaşı: —Baba Hauchecorne, dedi; benimle lütfen belediyeye gelirmisiniz? Bay Başkan, sizinle görüşmek istiyor.
- Köylü şaşırılmış, meraklanmış, küçük fincanını bir yudumda boşalttı, kalktı ve her dinlenmeden sonra attığı ilk adımlar ona pek zor geldiği için sabahkinden daha iki büklüm:
- Geliyorum, geliyorum; diye yineleyerek yola düzüldü. Ve onbaşının ardından gitti.
- Belediye Başkanı, bir koltuğa oturmuş, onu bekliyordu. Kendisi, oranın noteriydi. İri, ciddi, lûgat paralar bir adamdı.
- Baba Hauchecorne, dedi; Manneville'den Baba Houlbreque'in yitirdiği cüzdanı sizin bu sabah Beuzeville yolu üzerinde bulduğunuzu görmüşler. Köylü, ne diyeceğini şaşırılmış, nasıl olduğunu anlamadan üzerine çöken bu kuşkuyla şimdiden korkmuş, Başkan'a bakıyordu.
- Ben, ben mi bu cüzdanı bulmuşum?
—Evet, siz.
- Namusum hakkı için ne gördüm, ne işittim.
- İyi ama sizi görenler var.
- Beni mi görenler var? Kim görmüş?
- Saraç Malandain usta.
- İhtiyar o vakit hatırladı, anladı, öfkeden kızarak:
- Bu serseri beni görmüş ha! Benim yerden aldığım şey işte bu sicim parçası idi, bay başkan.
- Cebini karıştırarak sicimi çıkardı.
- Fakat Belediye başkanı şüpheyle başını sallıyordu:
- Malandain usta sözüne güvenilir bir adamdır... Bu sicim parçasını cüzdan zannetmesine ihtimal veremem.



Örnek

- Köylü öfkeyle elini kaldırdı, yere tükürerek kendini savunmaya başladı:
- Billahi hakikati söylüyorum, bay başkan. Dinim hakkı için öyle. Eğer yalan söylüyorsam...
- Hatta cüzdanı aldıktan sonra, belki başka para da düşmüştür diye, uzun müddet çamurun içini aramışsınız.
- İhtiyar adam öfkeden, korkudan boğuluyordu:
- Bunlar da söylenebiliyor ha? Namuslu bir adamı lekelemek için böyle yalanlar da uydurulabiliyor ha? Uyduruluyor ha?
- İhtiyarın gayreti boşa gitti, söylediği şeylere inanılmadı.
- Malandain usta ile yüzleştirildiler. Saraç, ilk iddiasını onun karşısında da tekrarladı, bunda ısrar etti. Tam bir saat birbirlerine küfrettiler. Kendi isteği üzerine, baba Hauchecorne'un üstünü aradılar, bir şey bulamadılar.
- Belediye başkanı büyük bir tereddüt içindeydi; mahkemeye haber vereceğini söyleyerek ihtiyarı serbest bıraktı.
- Havadis yayılmıştı. Baba Hauchecorne belediye dairesinden çıkınca etrafı çevrildi, içine nefret karışmayan ciddi veya şakacı bir merakla sorguya çekildi. O da, sicim hikâyesini tekrar tekrar anlattı. İnanmıyorlar, gülüyorlardı.
- İki adımda bir ya halk onu durduruyor yahut da o tanıdıklarını durduruyor; hikâyesini ve savunmasını anlatıyor, içi dışına dönen ceplerini göstererek cüzdanı bulmadığını ispata çalışıyordu.
- Her taraftan ona:
- Haydi oradan ihtiyar kurt! diyorlardı. O, sözüne inanılmamasına kızıyor, ateşleniyor, ne yapacağını bilemiyor, durmadan vakayı anlatıyordu.
- Akşam oldu. Köye dönme zamanı geldi. Üç komşusu ile yola düştü. Onlara sicimi bulduğu yeri gösterdi ve yol boyunca yine hikâyesini anlattı.
- Vakayı anlatmak için, geceleyin Breaute köyünü kapı kapı dolaştı. İnanan hiç kimseye raslamadı.
- O gece âdeta hasta oldu.
- Bir çiftçiye yaklaştı. Adam, sözün bitmesini bile beklemeden, elinin tersiyle onun karnına vurarak:
- Hay koca kurt! dedi, sonra dönüp gitti.
- Baba Hauchecorne arkasından bakakaldı. Merakı gittikçe artıyordu. Kendisine niçin «koca kurt» diyorlardı?
- Jourdain'in lokantasında sofraya oturduğu vakit tekrar vakayı anlatmaya başladı. Bir at cambazı:
- Haydi, haydi, ihtiyar şeytan diye seslendi
- Senin sicim hikâyesini biliriz. Baba Hauchecorne kekeledi:
- Cüzdan bulundu ya!...
- Öteki devam etti:
- Biri bulur, biri götürür... Bunlar olağan işler. Kim gördü, kim duydu?

Örnek



- İhtiyar köylü boğuluyordu. Nihayet anlamıştı. Kendisini, bir yordakçısı, bir suç ortağı vasıtasıyla cüzdani sahibine geri vermekle suçlandırıyorlardı. İtiraz etmek istedi. Bütün masa halkı kahkahayla güldü. Yemeğini bitiremedi, halkın alayları arasında dışarı çıktı. Baba Hauchecorne, öfke ve utançtan boğularak evine döndü. Üzerine yüklenen bu suç, onun Normandiyalı kurnazlığından umulmaz değildi; hatta o, başarılı bir oyun oynamış gibi, bununla öğünebilecek bir tabiatta idi. Kurnazlığı herkesçe bilindiği için, kendini temize çıkarması hemen hemen imkânsızdı; bu şüphenin haksızlığı onu ta canevinden yaralıyordu. Bu sefer hikâyeyi yeni baştan anlatmaya başladı. Vakayı her gün yeni ilâvelerle büyütüyor, ona yeni sebepler, daha kuvvetli sandığı savunmalar ve yeminler katıyordu; yalnız kaldıkça hep bunları hazırlamaya uğraşiyor, sicim hikâyesinden başka bir şey düşünemiyordu. Savunması ne kadar karışık bir hâl alır, delilleri ne kadar incelerse, adama inanış da o kadar azalıyordu. Arkasından
- "Bunlar boş sebepler." diyorlardı. Bunu hissediyor, boşu boşuna uğraşmaktan hâlsiz düşüyordu. Günden güne eriyip harap olmaya başlamıştı.
- Köyün zevzekleri sırf gülüp eğlenmek için ona bu «sicim hikâyesi»ni anlatıyorlardı; tıpkı, savaştan dönen askere savaş vakalarını anlatır gibi. Temelinden sarsılan dimağı günden güne zayıflıyordu.
- Aralık ayının sonlarına doğru yatağa düştü, ocak ayının ilk günlerinde öldü. Can çekişirken sayıklıyor, masumluğunu tekrarlayıp duruyordu:
- Bir sicim... İşte bay başkan... Küçük bir sicim parçacığı.

• Guy de Maupassant

Durum Hikâyesi: Durum hikâyelerinde, hayattan bir görünüş ya da yaşamın belli bir zaman dilimindeki durum anlatılır. Durum hikâyesine bu tarzın kurucusu olan *Rus yazar Anton Çehov'a atfen Çehov tarzı hikâye* de denilmektedir. Bu tür hikâyelerde kişiler, tüm yönleriyle tanıtılmaz; kişinin yaşam şartları, çevre ve zaman okuyucuya sezdirilir. Türk edebiyatında Çehov tarzının en önemli temsilcileri Memduh Şevket Esendal ve Sait Faik Abasıyanık'tır.

Durum hikâyelerinin özellikleri şu şekilde sıralanabilir:

- Klasik hikâyelerdeki serim-düğüm-çözüm bölümlerine dikkat edilmez.
- Konular günlük hayattan seçilir.
- Şahıslar toplumun her kademesinden olabilirler.
- Mekân çok ayrıntılı açıklanmaz.
- Bu öykülerde olaylar değil, durumlar ele alınır.



Durum hikâyesine bu tarzın kurucusu olan Rus yazar Anton Çehov'a atfen Çehov tarzı hikâye de denilmektedir.

Aşağıda örnek olarak verilen Anton Çehov'un "Ünlem İşareti" isimli hikâyesinde durum hikâyesinin özelliklerini görebilirsiniz.



Örnek

• ÜNLEM İŞARETİ

- Kâtiplerden Yefim Fomiç Perekladin, Noel gecesi, çok gücenmiş, hatta hakaret görmüş bir insan gibi yatağa yattı.
- İşin iç yüzü şuydu:
- Hoşlanmadığı ve hakaretli sözler işittiği bir misafirlikten yeni dönmüştü. Orada önce okumanın önemi üzerinde durulmuş, sonra da yavaş yavaş memurların öğrenim durumlarına geçilmiş, bu arada öğrenimin pek aşağı düzeyde bulunduğu konusunda esef, sitem, alay duyguları belirtilmişti. Ondandır, Rusya'daki bütün toplantılarda olduğu gibi, işi genellikle çıkararak kişilere dokunmaya başlamıştı.
- Oradaki gençlerden birisi, Perekladin'e :
- -Misal olarak sizi ele alalım, Yefim Fomiç, demişti. Sizin oldukça önemli bir mevkiiniz var... Öğrenim derecenizi sorabilir miyim?
- Perekladin, uysal bir tavırla:
- Okumuş bir adam değilim. Hem bizde okumuş olmaya lüzum yok ki, diye cevap vermişti. Yanlızsız yazdın mı, oldu bitti.
- İyi ama, yanlızsız yazı yazmayı nerde öğrendiniz?
- -Alıştım, efendim... Kırk yıldır çalışıyorum, elbette insanın eli yatar... Tabii ilk zamanlarda güçlük çekiyordum, yanlıs da yazdığım oluyordu, ama sonra tecrübe göre göre alıştım... Eh, şimdi oldukça zararsız yazıyorum.
- Peki, ya noktalama işaretleri?
- Eh, noktalama işaretleri de şöyle böyle... Yerli yerine koyuyorum.
- Genç adam bozularak:
- -Hım!., dedi. Ama alışkanlık öğrenim demek değildir. Noktalama işaretlerini doğru koymanız yetmez... Hayır efendim! Onları bilerek yerli yerine koymalı! Mesela, virgül koyduğunuz zaman niçin koyduğunuz bilmelisiniz... Evet, efendim! Bu sizin anlattığınız şey basmakalıp... Taklit imla on para etmez. Bu, makineden çıkma bir şeyden farksızdır.
- Perekladin hiç ses çıkarmamıştı, hattâ sakın sakın gülümsemişti (çünkü delikanlı, danıştay üyesinin oğluydu ve Perekladin derecesinde bir kâtipti) ama şu dakikada uykuya yatarken, bütün benliğini öfke, garz kaplamıştı.
- «Kırk yıl görev yaptım, diye düşünüyordu, kimse bana budala demedi. Şuna da bak, eleştirmeci olmuş... Basmakalıpmış, taklitmiş, makineden çıkmamış...
- Hay şeytanlar alsın seni! Senin gibi üniversitede okumadım ama bu işleri senden daha iyi bilirim!
- Yorgan altında iyice ısındıktan sonra, Perekladin'in sinirleri yatışmaya başladı. Uyumaya hazırlanırken:
- «Hepsini biliyorum... anlıyorum... diye düşünüyordu. Virgül konması gereken yere üst üste iki nokta koymam a! Öyleyse hem biliyorum, hem de anlıyorum demek. Evet... İşte böyle küçükbey!... Önce yaşamalı, çalışmalı, ondan sonra da ihtiyaçları eleştirmeye kalkmalı...»



Örnek

- Uyumaya başlayan Perekladin'in kapalı gözlerinin önünde, kapkara bulutların arasından, alev gibi kırmızı bir virgül, kuyruklu yıldız gibi kaydı. Onun arkasından bir, bir tane daha geldi. Biraz sonra da Perekladin'in hayalinde açılan sonsuz, karanlık zeminde uçuşan virgüller kaynaşmaya başladı. Perekladin, uykunun etkisi altında bütün vücudunun tatlı tatlı uyuştüğünü hissederek:
- «Misal olarak şu virgülleri ele alalım...» diye düşündü. «Onları çok iyi biliyorum. İstersen hepsine yer bulabilirim. Hem de bilerek, anlayarak, öyle boşu boşuna değil. İstersen dene de bir gör... Virgüller rasgele konur. Yazılan yazının ne kadar karışık olması gerekse o kadar çok virgül koymak gerekir. «Ama» ile «fakat» tan önce de konur. Yazdığın yazıda memurların adlarını sıralıyorsan, her birini virgülle ayırmak gerekir... Biliyorum bunları!»
- Altın virgüller, pervaneler gibi dönerek, bir kenara çekildi. Onların yerine, kıvılcımları andıran noktalar uçuşarak geldi...
- «Noktaya gelince, nokta yazının sonuna konur. Derin bir nefes almak, yahut, okunan şeyi kesip dinleyene bakmak gereken yerde de nokta vardır. Bütün uzun cümlelerden sonra; kâtip, ağzında toplanan salyalarla boğulmasın diye de nokta koyarlar. Nokta bunlardan başka hiçbir yerde kullanılmaz.» Virgüller gene uçuşarak geliyor, sonra noktalara karışıyor, dönüyor. Perekladin bir sürü noktalı virgülle üst üste noktalar görüyor...
- «Bunları da biliyorum, diye düşünüyor. Virgülün yetmediği, noktanın da fazla olduğu yerlere noktalı virgül koymak gerek. «Fakat» ile «binaenaleyh» ten önce her zaman noktalı virgül koyuyorum... Üst üste iki noktaya gelince? Üst üste iki nokta, «aşağıda gösterilen» ile «şu kadar verilmiştir» cümlesinden sonra konur.»
- Noktalı virgüllerle üst üste iki nokta dönüp gitti. Sıra soru işaretine geldi. Bunlar da bulutların arasından fırlayarak dans etmeye başladılar...
- «Bunu çok gördük: soru işareti. Bin tanesini getir, hepsine yer bulurum. Bunlar, bir şey sorulurken yahut bir yazı hakkında bilgi edinmek istendiği zaman kullanılır: «Falanca yılın tahsisat fazlasını teşkil eden meblağ hangi fasla nakledilmiştir?» yahut «Polis Müdürlüğü, adı geçen İvanova'yı mevcuden göndermek için gereken tedbirleri alamaz mı?»
- Soru işaretleri, «peki» der gibi kıvrık başlarını salladıktan sonra hemencecik, kumanda almış gibi, birer ünlem işareti oldular...
- «Hım!... Bu noktalama işareti de mektuplarda sık sık kullanılır : «Beyefendi hazretleri!», yahut «Paşa hazretleri, babamız ve velinimetimiz efendim!» Ya resmî yazılarda ne zaman kullanılır?»
- Ünlem işareti daha çok sivrilerek beklemeye başladı.
- «Bunlar resmî yazılarda... şey... şu... bu... nasıl anlatayım?... Hım... Sahiden de resmî yazılarda nerede, ne zaman kullanılıyor?... Dur bakayım... hele bir düşüneyim... Hım!...»
- Perekladin gözlerini açtı, öbür yanına döndü. Ama tam gözlerini kapayacağı sırada karanlık zeminde gene ünlem işaretlerinin belirdiğini gördü.
- Çağırılmadan gelen bu konukları hayalinden silmeye çalışarak :
- «Hay Allah kahretsin!... Bunlar ne zaman konuluyor?» diye düşündü. «Yoksa unuttum mu? Ya unuttum, yahut hiç bir zaman kullanmadım...»



Örnek

- Perekladin kırk yıllık memurluk hayatında yazdığı bütün yazıların özünü hatırlamaya başladı; ama o kadar düşünmesine, o kadar alnını buruşturmasına rağmen geçmişte hiçbir ünlem işareti bulamadı.
- «Bu ne biçim şey? Kırk yıl yazı yazmışım, hiç ünlem işareti koymamışım.
- Him!... Ama bu uzun şeytanlar ne zaman kullanılır?»
- Ateşten ünlem işaretleri safının arkasından tenkitçi gencin alaylı gülümseyen yüzü görüldü. İşaretler de gülümsemeye başladı. En sonunda bütün işaretler bir tek kocaman ünlem işaretine çevrildi.
- Perekladin, başını sallayarak gözlerini açtı:
- «Hay Allah kahretsin! diye düşündü. Yarın, sabah duasına kalkmam gerek, halbuki bu şeytan oyunu bir türlü kafamdan çıkmıyor... Tuh, Allah cezasını versin!... Ama... Ne zaman kullanılıyor? Al sana işte alışkanlık! İşte tecrübe! Kırk yıl yazı yazmışım da bir tek ünlem işareti koymamışım! Ha?» Perekladin gözlerini yumdu, ama yummasıyla açması bir oldu; karanlık zeminde hâlâ o kocaman ünlem işareti duruyordu.
- «Tuu! Bu böyle giderse bütün gece uyuyamayacağım.»
- En sonunda, sık sık kız enstitüsünden çıktığını söyleyerek övünen karısına
- başvurdu:
- Marfuşa! Yazılarda ne zaman ünlem işareti konulduğunu biliyor musun? Bilmez olur muyum? Enstitüde yedi yıl boşuna okumadım ya! Bütün grameri ezberlerim. Bu işaret hitaplarda, seslenmelerde, memnunluk, öfke, sevinç, kırgınlık ve daha başka duyguların ifadesinde kullanılır.
- Perekladin:
- «Öyle... diye düşündü. Memnunluk, öfke, sevinç, kırgınlık ve daha başka duygular...»
- Kâtip düşünceye daldı... Kırk yıldan beri yazmış, belki binlerce, on binlerce yazı yazmıştı, ama bunların içinde hiçbir satır hatırlamıyordu ki memnunluk, öfke, yahut buna benzer bir şey ifade etsin...
- «Ve daha başka duygular... diye düşünüyordu. Resmî yazılarda zaten duyguya falan ne lüzum var? Onları en duygusuz adam bile yazar...»
- Ateşten işaretin arkasından gene eleştirmeci gencin yüzü görüldü, alaylı alaylı gülümsedi. Perekladin, yatağında doğrularak oturdu. Baş ağrıyordu, alnında soğuk ter damlaları belirmişti.
- Odanın köşesinde lâmba güzel güzel yanıyor, ışığına bürünen eşyaların manzarası da bayramı hatırlatıyordu. Her şeyde bir ılık hissediliyordu; hâlbuki zavallı memura her şey soğuk, düzensiz geliyordu, sanki tifoya tutulmuştu. Ünlem işareti de artık hayalinde değil de gözlerinin önünde, odada, karısının tuvalet masasının yanında duruyor, alaylı alaylı gözlerini kırptıyordu...
- Hayalet, soğuk nefesini memurun yüzüne üfleyerek fısıldıyordu:
- -Yazı makinesi! Makine! Duygusuz odun!
- Memur, yorganı başına çekti, ama yorganın altında da gene o hayaleti gördü... Böylece, zavallı Perekladin bütün geceyi azap içinde geçirdi, ama hayalet gündüz de rahat vermedi. Perekladin onu her yerde görüyordu; ayağına çektiği çizmelerin içinde, duvardaki tasvirde, her yerde o vardı.
- Bu sırada:
- «Daha başka duygular... diye düşünüyordu. Bunlarda hiç duydu olmadığı çok doğru. İşte şimdi amirlerimin evine ziyarete gideceğim, imza defterine imza atacağım. Bütün bunları yaparken insan hiçbir şey duymuyor ki! Öyle işte... boşu boşuna... yani bir çeşit tebrik makinesi...»



Örnek

- Perekladin sokağa çıkıp da arabacıyı çağırdığı zaman, arabacının yerinde ünlem işaretini görür gibi oldu.
- Amirinin evinde hole girince, orada, uşağın yerinde gene o işareti gördü... Bütün bunlar memnurluk, öfke, kırgınlık ve daha başka duyguları ifade ediyordu., İmza defterinin önündeki yazı kalemi de ünlem işaretinin şekline girmişti... Perekladin kalemi eline alıp mürekkebe batırdı, imza etti:
- «Şube Müdürü Yefim Perekladin!!!»
- Bu üç işareti koyarken hem seviniyor, hem kızıyor, hem neşeleniyor, hem de öfke içinde çalkalanıyordu. Bu sırada da, kalem ucunu bastırarak:
- Nah sana! Nah sana! diye homurdanıyordu. Ateşten işaret, bununla yetinerek, kayboldu gitti.

•Anton ÇEHOV

Dünya edebiyatında ilk hikâye örneği, İtalyan yazar *Giovanni Boccaccio'nun Decameron Hikâyeleri*'dir.

Türk edebiyatında, Divan edebiyatında mesnevi türünde yazılan Leyla ve Mecnun, Yusuf ve Züleyha, Hüsrev ve Şirin; Halk edebiyatında sözlü olarak anlatılan halk hikâyeleri (Tahir ile Zühre, Kerem ile Aslı, Arzu ile Kamber, Âşık Garip...) ile destansı bir özelliği bulunan Dede Korkut Hikâyeleri, meddah hikâyeleri bu tarza yakın eserlerdir.

Günümüzdeki anlamda, Batı tekniğine uygun ilk hikâyeler Tanzimat Edebiyatı ile birlikte edebiyatımıza girmiştir. İlk zamanlar hikâyeye "küçük hikâye", romana da "hikâye" denilmiştir. Ancak zamanla, günümüzdeki anlamlarıyla kullanılmaya başlanmıştır. Türk edebiyatının ilk hikâyelerini, *Ahmet Mithat Efendi (Kissadan Hisse, Letaif-i Rivayat...)* yazmıştır. Bu hikâyelerin bir kısmını kendisi yazan yazar, bir kısmını da Fransız edebiyatından tercüme etmiştir.

Daha sonraki dönemlerde birçok yazar, hikâye türünde eserler vermişlerdir.

Edebiyatımızdaki başlıca hikâye yazarları şunlardır: Samipaşazade Sezai, Halit Ziya Uşaklıgil, Mehmet Rauf, Hüseyin Cahit Yalçın, Ahmet Hikmet Müftüoğlu, Yakup Kadri Karaosmanoğlu, Halide Edip Adivar, Hüseyin Rahmi Gürpınar, Reşat Nuri Güntekin, Refik Halit Karay, Ömer Seyfettin, Memduh Şevket Esendal, Samim Kocagöz, Kemal Tahir, Yaşar Kemal, Sabahattin Ali, Necati Cumalı, Orhan Kemal, Sait Faik Abasıyanık, Sevinç Çokum, Şevket Bulut, Mustafa Kutlu...’dur.

Roman Türünün Genel Özellikleri

Roman, modern zamanların anlatım türü olarak tanımlanmaktadır. Yaşanmış ya da yaşanması mümkün olayların ve durumların, gerçeğe yakın bir



Divan edebiyatında mesnevi türünde yazılan eserler, hikâye türü ile benzerlik göstermektedir.

şekilde tasarlanarak bir plan çerçevesinde kişiler, yer, zaman belirtilerek uzun bir şekilde anlatılmasıdır. Fransızca "roman" kelimesinden dilimize geçmiştir.

Romanda doğrudan hayattan alınan ya da kurgulanan bir konu vardır. Konu, şahıslara bağlı olarak belli bir zamanda ve mekânda geçer. Hayatta karşılaşılabilecek her şey, romanın konusu olabilir. Önemli olan gerçek ya da gerçeğe yakın olmasıdır. Romancı; kişi, olay, yer ve zaman unsurları arasında dengeli bir ilişki kurarak, edebî bir anlatıma ulaşma çabasıdır.

Romanlar; serim, düğüm, çözüm bölümlerinden oluşur. Serim bölümü; romandaki ana olayın ve yardımcı olayların (konunun) ortaya konulduğu, buna bağlı olarak da kişilerin tanıtıldığı, yer ve zamanın belirtildiği bölümdür. Düğüm bölümü; gelişen olayların bir ana olay çevresinde toplanıp düğümlendiği, okuyucunun bu ana olayın sonucunun ne olacağını ya da yardımcı olayların ana olayı nasıl etkileyeceğini merak etmeye başladığı bölümdür. Çözüm bölümü ise yardımcı olayların etkisiyle ana olayın çözüme kavuştuğu bölümdür.

Roman türü çoğu kez hikâye ile karıştırılmakta ve iki kavram birbirinin yerine kullanılmaktadır. Roman ve hikâye arasında belli başlı farklar bulunmaktadır. İki tür arasındaki farklar şunlardır:

- Hikâye romana göre daha kısa bir türdür.
- Hikâyeler, olaylar veya durumlar etrafında gelişirken romanlar kişiler etrafında gelişir.
- Türlerin hacimleriyle doğru orantılı olarak, hikâyelerde sadece bir olay ya da durum işlenirken romanda birbirine bağlı birçok olay işlenir.
- Hikâyelerin şahıs kadroları, romanlara göre daha sınırlıdır.
- Hikâyede kullanılan mekânların sayısı azdır ve mekânlarla ilgili ayrıntılı bilgi verilmez. Romanlarda ise olaylar birbirinden farklı mekânlarda gelişir ve mekân tasvirleri ayrıntılı olarak verilir.

Bir romanı oluşturan unsurlar tıpkı hikâyede olduğu gibi; *olay örgüsü, kişiler (şahıs kadrosu), zaman, mekân (yer), anlatıcı, bakış açısı ve çatışma*dır.

Romanlar, konularına göre çeşitli isimler alırlar. Konularına göre romanlar;

- Tarihî romanlar,
- Macera / Aksiyon romanları,
- Egzotik romanlar,
- Polisiye romanları,
- Sosyal romanlar (Töre romanları / Tezli romanlar),
- Tahlil (Psikolojik) romanları (Karakter, Tutku, Şuuraltı, Biyografik romanlar),
- Fantezi romanları,

Anlatım biçimlerine göre;

- Mektup,
- Anı,
- Biyografi ve otobiyografi tarzı romanlar



Romanı oluşturan unsurlar tıpkı hikâyede olduğu gibi olay örgüsü, kişiler (şahıs kadrosu), zaman, mekân (yer), anlatıcı, bakış açısı ve çatışmadır.

Akımlara göre ise;

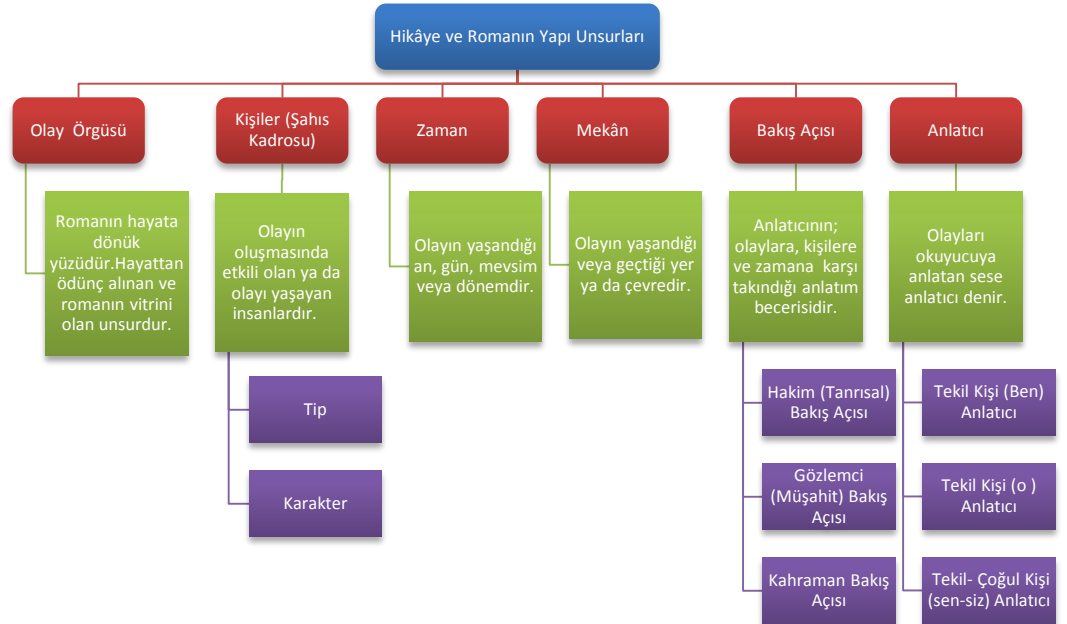
- Romantik roman,
- Realist roman,
- Natüralist roman,
- Klasik roman,
- Yeni roman,
- Postmodern roman gibi çeşitlere ayrılır.

Avrupa'da Orta Çağ'ın sonlarına doğru gelişen roman türü, edebiyatımıza Tanzimat Dönemi'nde girmiştir.

Dünya edebiyatında romanın ilk örneği olarak Cervantes'in Don Kişot isimli eseri kabul edilmektedir. Türk edebiyatındaki ilk roman örneği ise Şemseddin Sami'nin Taaşuk-ı Talat ü Fitnat isimli eseridir.



Avrupa'da Orta Çağ'ın sonlarına doğru gelişen roman türü, edebiyatımıza Tanzimat Dönemi'nde girmiştir.



Şekil 7.1. Hikâye ve Romanın Yapı unsurları



Bireysel Etkinlik

- Ünitede ismi geçen yazarların eserlerinden durum ve olay hikâyelerine örnek teşkil edebilecek hikâyelerden birer tane örnek seçerek hikâye türünün özelliklerine göre değerlendiriniz.



Özet

• HİKAYE VE ROMAN TÜRÜNÜN ORTAYA ÇIKIŞI

• İnsanoğlu var olduğundan beri kendini, yaşadıklarını ve hayallerini anlatma arzusu içinde olmuştur. Bu arzu, zaman içerisinde farklı formlarda kendini göstermiştir. Bu formlar içerisinde en çok kullanılanı ve dikkat çekenini ise edebiyattır. Dil, her ne kadar insan topluluklarının ortak ifade aracı olarak tanımlansa da edebiyatçıların kaleminde ve üslubunda zenginleşerek farklı boyutlara taşınır. Edebiyatçılar, tabiattaki sesleri kullanarak besteler yapan müzisyenler, renkleri ve çizgileri bir araya getirerek duyguları resimlere dönüştüren ressamlar ve taş, çamur gibi malzemeleri kullanarak onları sanat eserine çeviren heykeltıraşlar gibi dil malzemesini kullanarak dili söze, sözü ise edebî esere dönüştürürler.

• Bugün çok zengin ve karmaşık türler gösteren edebiyatta, esasta nazım ve nesir olmak üzere şekle dayanan iki temel yapı vardır. İlk edebî metinlerin bütün dünya edebiyatlarında nazım olduğu kabul edilmiş bir gerçektir. Bu sebeple nazım, genel olarak nesre göre daha geniş bir yayılma alanı bulmuş ve nazım üzerine yapılan çalışmalar bir hayli yer tutmuştur. Tür olarak geçmişte çok da uzağa gitmeyen roman ve hikâye için böyle bir durumdan söz etmek mümkün değildir. Genel olarak bu iki yeni tür küçümsenmiş ve şiirin yanında hiçbir sanat değeri olmadığı düşünölmüştür.

• Oysaki *roman ve hikâye zaman içerisinde önce bir insanın hafızasından ve hayal dünyasından taşarak genelleşmiş, bir toplumun hafızası ve hayal dünyasına dönüşmüştür.*

• HİKÂYE TÜRÜNÜN GENEL ÖZELLİKLERİ

• Hikâye, insanoğlunun anlama ve anlatma ihtiyacını karşılamak üzere ortaya çıkmış bir türdür. Masal, destan ve efsane gibi öncü türler edebiyat alanında görülse de modern anlamda hikâye (öykü) türünün ortaya çıkışı yaklaşık iki yüz elli yıl öncesine dayanmaktadır. Edebiyat kaynaklarında hikâye genel olarak "yaşanmış ya da yaşanması muhtemel olayların veya durumların, gerçeğe yakın bir şekilde tasarlanarak bir plan çerçevesinde anlatılması" şeklinde tanımlanmaktadır. Her hikâyenin bir konusu vardır ve hayatta karşılaşılabilecek her olay ya da durum hikâyenin konusu olabilir. Burada asıl husus hikâyedeki olayların ya da durumların bir zamana ve mekâna bağlanarak anlatılmasıdır.

• Hikâyeyi oluşturan unsurlar; **olay örgüsü, kişiler (şahıs kadrosu), zaman, mekân (yer), anlatıcı, bakış açısı ve çatışmadır.**

• Hikâyeler konularına göre "olay hikâyesi" (Maupassant tarzı hikâye) ve "durum hikâyesi" (Çehov tarzı hikâye) olmak üzere ikiye ayrılır.

• Günümüzdeki anlamda, Batı tekniğine uygun ilk hikâyeler Tanzimat Edebiyatı ile birlikte edebiyatımıza girmiştir. İlk zamanlar hikâyeye "küçük hikâye", romana da "hikâye" denilmiştir. Ancak zamanla, günümüzdeki anlamlarıyla kullanılmaya başlanmıştır. Türk edebiyatının ilk hikâyelerini, *Ahmet Mithat Efendi (Kıssadan Hisse, Letaf-i Rivayat...)* yazmıştır.

• ROMAN TÜRÜNÜN GENEL ÖZELLİKLERİ

• Yaşanmış ya da yaşanması mümkün olayların ve durumların, gerçeğe yakın bir şekilde tasarlanarak bir plan çerçevesinde kişiler, yer, zaman belirtilerek uzun bir şekilde anlatılmasıdır. Fransızca "roman" kelimesinden dilimize geçmiştir.

• Romanda doğrudan hayattan alınan ya da kurgulanan bir konu vardır. Konu, şahıslara bağlı olarak belli bir zamanda ve mekânda geçer. Hayatta karşılaşılabilecek her şey, romanın konusu olabilir. Önemli olan gerçek ya da gerçeğe yakın olmasıdır. Romancı; kişi, olay, yer ve zaman unsurları arasında dengeli bir ilişki kurarak, edebî bir anlatıma ulaşma çabasıdır.

• Avrupa'da Orta Çağ'ın sonlarına doğru gelişen roman türü, edebiyatımıza Tanzimat Dönemi'nde girmiştir.

• Dünya edebiyatında romanın ilk örneği olarak Cervantes'in Don Kişot isimli eseri kabul edilmektedir. Türk edebiyatındaki ilk roman örneği ise Şemseddin Sami'nin Taaşuk-ı Talat ü Fitnat isimli eseridir.

DEĞERLENDİRME SORULARI

1. Dünya edebiyatında ilk roman aşağıdakilerden hangisidir?
 - a) Kırmızı ve Siyah
 - b) Karamazov Kardeşler
 - c) Gülliver'in Seyahatleri
 - d) Don Kişot
 - e) Suç ve Ceza

2. Taaşuk-ı Talat ü Fitnat isimli roman aşağıdaki yazarlardan hangisine aittir?
 - a) Samipaşazade Sezai
 - b) Halit Ziya Uşaklıgil
 - c) Recaizade Mahmut Ekrem
 - d) Namık Kemal
 - e) Şemseddin Sami

3. Aşağıdakilerden hangisi olay hikâyesinin özelliklerinden biri değildir?
 - a) Olayda başlangıç ve son mutlaka belirlidir.
 - b) Olaylarda anlatılan şahıslar konuya uygun olarak seçilir.
 - c) Serim-düğüm ve çözüm bölümleri çok önemli değildir.
 - d) Mekân son derece önemlidir.
 - e) Anlatımda ayrıntı önemli bir yer tutar.

4. Aşağıdakilerden hangisi roman akımlarından biri değildir?
 - a) Romantizm
 - b) Parnasizm
 - c) Realizm
 - d) Yeni Roman
 - e) Postmodernizm

5. Türk edebiyatında Batılı anlamda ilk hikâye kitabı aşağıdakilerden hangisidir?
 - a) Küçük Şeyler
 - b) İntibah
 - c) Karabibik
 - d) Letaif-i Rivayat
 - e) Araba Sevdası

6. Aşağıdakilerden hangisi hikâye türünün Divan edebiyatındaki karşılığıdır?
- Mesnevi
 - Gazel
 - Kaside
 - Tuyuğ
 - Rubai
7. Dünya edebiyatında hikâye türünün ilk örneği aşağıdakilerden hangisidir?
- Satranç-Stefan Zweig
 - Dekameron-Boccaccio
 - Beyaz Diş-Jack London
 - Sherlock Holmes-Arthur Conan Doyle
 - Emmaus-Alessandro Baricco
8. Aşağıdakilerden hangisi hikâye türünün öğelerinden biri değildir?
- Dekor
 - Zaman
 - Mekân
 - Şahıslar
 - Olay örgüsü
9. Türk edebiyatında roman türü hangi dönemde ortaya çıkmıştır?
- Fecri Âti Edebiyatı
 - Servet-i Fünun Edebiyatı
 - Tanzimat Edebiyatı
 - Millî Edebiyat
 - Cumhuriyet Edebiyatı
10. Durum hikâyesi türünün ilk temsilcisi olan yazar aşağıdakilerden hangisidir?
- Guy de Maupassant
 - Anatole France
 - Marcel Proust
 - Saint Exupery
 - Anton Çehov

Cevap Anahtarı

1.d, 2.e, 3.c, 4.b, 5.d, 6.a, 7.b, 8.a, 9.c, 10.e

YARARLANILAN KAYNAKLAR

- Aktaş, Ş. (1991). Roman sanatı ve roman incelemesine giriş. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Çetişli, İ. (2004). Metin tahlillerine giriş II (hikâye-roman-tiyatro), Ankara: Akçağ Yayınları.
- Kudret, C. (1977). Batı edebiyatından seçme parçalar. İstanbul: İnkılap ve Aka Yayınları.
- Okay, O. (1994) Edebiyat, TDV İslam ansiklopedisi C.10. İstanbul.
- Randall, W. Lowell (1999). Bizi biz yapan hikâyeler (Çev. Şen Süer Kaya). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Stevick, P. (2004). Roman teorisi (Çev. Sevim Kantarcıoğlu). Ankara: Akçağ Yayınları.
- Tural, S. K. (1982). Zamanın elinden tutmak. İstanbul: Ötüken Yayınları.
- Uçan, H. (2003). Edebiyat bilimi ve eleştiri. Ankara: Hece Yayınları.